

е каква важна, революционна роля играе театърът през Възраждането като школа за борческото възпитание на народа ни. Тази атмосфера Величков пресъздава в спомените си: „Всички ония, които са присъствували на представления в турско време, знаят с какво въодушевление се отнасяше към тях публиката. Те приемаха от атмосферата, в която живееше обществото, от идеите, които вълнуваха душите и умовете, едно високо значение. Събитията настъпваха велики, които изискваха от всички подем от мисли и чувства. Обстановката насищена, силна, трогателна, гъделичкаше приятно духовете, устремени към смели замисли, унисаше ги високо над тъжната и горка действителност в областта на бляновете, там дето се развиваше тоя лучезарен блян, който скоро трябваше да увлече цял народ“<sup>6</sup>. Пиесите, подбрани от Величков и играни по онова време в Пазарджик като „Иванко“ на В. Друмев и „Разбойници“ на Шилер упражнили патриотично гори революционно въздействие върху публиката. Сам Величков с увлечение изпълнява на сцената на читалище „Вигелина“ ролята на Шилеровия герой Карл Моор, жадуващ за свобода и социална справедливост, борец против тиранията, роля, за която мечтаел и Христо Ботев.

Идеята за свобода завладява изцяло младия Величков и за нея той говори открито и смело. Силно впечатление прави речта му, произнесена като главен учител на празника на светите братя Кирил и Методий на 11 май 1875 г. Изтъквайки заслугата на двамата просветители, Величков не се поколебава да заяви, че образованието е необходимо на човека както за да бъде полезен лично на себе си, тъй и на поробеното си отечество. Тази реч допаднала на слушателите, защото в нея открили свои съкровени чувства и мисли. В спомените си за това тържество Даниил Юруков - близък и идеен съратник на Величков - заключава: „Всички бурно му ръкопляскаха: и най-благоразумните и най-въздържаните. След тази реч той стана най-любимият и влиятелен сред интелигенцията на Пазарджик“<sup>7</sup>.

Имайки предвид борческия характер на Величков не е трудно да си представим с какви чувства е посрещнал новината за подготвяното въстание, с каква радост и самоотверженост се е включил в движението. Четвърт век по-късно в спомените си „Първата ми среща с Бенковски“ той ще разкаже за този щастлив ден от своя живот през февруари 1876 г. „Мечтата ни се сбъдна. Апостолът, за който бълнувахме от месеци, беше дошъл. Бенковски! Това име се мълвеше вече от няколко време и душите ни го окръжаваха с обаянието на един Месия!“<sup>8</sup>. От този ден, положил сред първите клетва пред апостола, Величков се посвещава всецяло на подготовката на предстоящия бунт. По това време в Пазарджик се установява Тодор Каблешков, негов съученик от лицея. Дватамата участвуват най-живо в събранията на комитета и разискванията. С това обаче не се изчерпва всеотдайната революционна дейност на Величков. Неуморим организатор, той е натоварен и с апостолска мисия - до Панагюрище по уреждането на необходимите пушки и военни материали, до Брацигово и Пещера. В с. Яськория (Равногор) основава местния таен революционен комитет. Навсякъде и всякога действа с готовност и увереност, воден от мисълта, че изпълнява своя дълг пред България. В това свято дело увлича и семейството си. Следвайки примера на Райна Княгиня най-голямата сестра на Величков - Теофана извезва тайно златен лъв върху червен плат - знамето на пазарджишките въстаници. На 21 април 1876 г. Васил Петлешков донася в дома на Велиčkovi прокламацията от Копливщица за обявяването на въстанието. Но бунтът в града е осуетен, а Величков е арестуван с още около 700 души съзаклятници, оковани във вериги и хвърлени в затвора. Започват онези няколкомесечни ужасни физически и нравствени страдания из турските затвори в Пазарджик, Пловдив и Одрин, които по-късно К. Величков описва в своята мемоарна книга „В темница“. Един момент от неговото поведение в затвора заслужава да се